

solent aliquæ limitationes, quæ ad materiam de præscriptione spectant; hic vero necessariæ non sunt; videatur Tiraq. supra.

19. *Secunda conclusio.* — *Consuetudo antiqua per subsequentem derogari potest servata proportione.* — Secundo: principaliter dicendum est consuetudinem antiquam per subsequentem abrogari posse, servata proportione, id est, universalem per universalem, particularem per particularem in eodem loco; nam in diversis non sunt contrariæ: universali vero derogari per particularem alicujus loci; pro illo etiam loco universalem denique derogare particulari. Ita fere Hostiens. in Summ., eod. tit., § *Quæ cui præjudicet*, et omnes. Et ratio generalis est, quia ita comparantur consuetudines inter se, sicut leges et consuetudo, servata proportione. Unde quod dicitur in § penult. Instit. de Jur. natur.: *Ea quæ civitas constituit sæpe mutari solent, vel tacito consensu populi, vel alia postea lege lata*, sicut est verum de his quæ jure scripto sunt constituta, ita etiam a fortiori de jure non scripto, quia non minus, imo magis videtur posse mutari tacitus consensus per tacitum contrarium, quam expressus per tacitum; sed hoc potest fieri, ut ostensum est; ergo. Unde imprimis necesse est consuetudines esse contrarias: nam si possunt ad concordiam reduci, observandæ sunt, ut Hostiens. ait; supposita autem contrarietate omnia membra sunt clara. Solum in ultimo oportet advertere in consuetudinibus non habere locum clausulam derogantem, quia non habent verba, sed opera, et ideo necessarium esse ut consuetudo universalis ad derogandum particulari extendatur ad locum illum in quo particularis consuetudo antea erat. Et tunc est clara, quia tunc consummatur oppositio contradictoria, ut sic dicam, et populus ille jam consentit; secus vero erit si tantum sit universalis in reliquis partibus provinciæ, aut regni, quia hæc non poterit obesse particulari consuetudini tenaciter retentæ, sicut nec lex universalis illi derogat.

20. *De tempore et actibus quibus consuetudo revocatur.* — Quæri autem potest quanto tempore vel quibus actibus posterior consuetudo derogat priori. Dicendumque est non sufficere unum, nec plures actus contrarios, sed requiri consuetudinem præscriptam, vel sufficientem ad revocandam legem. Ita Glossa 2 in l. *Nemo*, 166, ff. de Regul. jur.; Hostiens. supra, § *Qualiter*, verb. *Sed numquid*; Panormit., dicto cap. ult., n. 19, ubi late Rochus, sect. 4, n. 89 et sequentibus; Felin., in cap. *Cum acces-*

sisent, n. 30, in fine, ubi in scholio multi alii allegantur. Et ratio est, qui nulla consuetudo potest inducere novum jus, nisi sit præscripta, vel consensu principis probata, et consequenter nec potest priorem consuetudinem abrogare, nisi ejusdem principis consensum habeat. Unde ad minimum est necessarium decennii tempus, ignorante principe, vel arbitrium secundum prudentiam, si princeps scientiam habeat novæ consuetudinis.

21. *Tempus canonicæ præscriptionis requisitum ut una consuetudo derogat alteri.* — *Quando sufficiat tempus decennii.* — *Quando 40 anni requiruntur.* — Quæri autem potest an in ecclesiasticis consuetudinibus requiratur tempus quadraginta annorum, ut posterior revocet priorem. Panormit. enim dicit indifferenter sufficere tempus decem annorum; sequitur Felin. et reddit rationem, quia posterior consuetudo non est contra jus; quod sic declarat, quia, vel prior consuetudo fuit contra jus, et posterior est secundum illud antiquius jus, quod per priorem consuetudinem revocatum fuit, et sic ad illud facilius fit regressus: vel prior consuetudo fuit præter jus, et sic etiam posterior erit præter jus, et ita semper in posteriori consuetudine sufficiunt decem anni. Hunc vero discursum non approbat Rochus supra cum Barb. ibi, et mihi etiam videtur difficilis, quia nulla ratio juris non scripti in eo habetur. Et ideo breviter censeo primo, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter jus, posteriorem esse simpliciter contra jus, et ideo postulare tempus canonicæ præscriptionis. Probatur, quia prior consuetudo induxit jus cui est contraria posterior, quæ non est conformis alicui juri. Item si prior consuetudo fuit universalis, et posterior particularis, est id evidentius, quia consuetudo universalis jus commune inducit; idem autem videtur, si prior fuerit particularis ejusdem loci, et juri communi non contraria. Nam consuetudo contra simile statutum esset contra jus, et postulare tempus canonicæ præscriptionis; ergo idem est de consuetudine: nam est æqualis ratio. At vero si prior consuetudo fuit contra jus commune, quod non fuit omnino ablatum illa consuetudine, quia non fuit universalis, sed particularis, quæ illi derogavit, tunc probabile est posteriorem consuetudinem decem annis præscriptam sufficere, quia non est simpliciter contra jus, quia jus commune semper manet ad quod per illam consuetudinem fit regressus, et tunc procedunt quæ Felin. tradit. Secus vero censeo, si prior consuetudo

fuit universalis, et omnino abrogavit jus universale antecedens; nam tunc existimo necessariam esse præscriptionem canonicam quadraginta annorum contra talem consuetudinem, quia posterior consuetudo jam est omni-

no contra jus commune inductum per priorem consuetudinem. Aliud enim jus antiquius utraque consuetudine, perinde se habet ac si non præcessisset, quia omnino sublatum est. Et hæc de consuetudine sufficiant.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

INDEX CAPITUM LIBRI OCTAVI

DE LEGE HUMANA FAVORABILI.

CAP. I. <i>Quid sit privilegium.</i>	CAP. XI. <i>An privilegium extendatur ad conjuncta seu correlativa.</i>
CAP. II. <i>An scriptura sit de substantia privilegii, et quomodo a rescripto, dispensatione seu beneficio differat.</i>	CAP. XII. <i>De communi et ordinaria forma privilegii.</i>
CAP. III. <i>De divisione privilegii in reale et personale.</i>	CAP. XIII. <i>Quæ sit substantialis forma privilegii sive absolute, sive sub conditione, aut modo concedatur.</i>
CAP. IV. <i>De privilegio remunerativo et conventionali; an reale sit vel personale.</i>	CAP. XIV. <i>An de ratione privilegii sit, ut per formalia verba juri communi derogetur.</i>
CAP. V. <i>De divisione privilegii in perpetuum et temporale.</i>	CAP. XV. <i>De forma privilegii quod vocatur ad instar.</i>
CAP. VI. <i>De quatuor aliis privilegiorum divisionibus.</i>	CAP. XVI. <i>De communicatione privilegiorum, et eorum collatione cum privilegiis ad instar.</i>
CAP. VII. <i>Utrum sit aliquod privilegium per se non scriptum, nec expresse concessum, sed usu comparatum.</i>	CAP. XVII. <i>Utrum communicato privilegio etiam restrictio ejus communicetur.</i>
CAP. VIII. <i>Quisnam possit privilegium concedere.</i>	CAP. XVIII. <i>An confirmatio privilegii sit nova illius concessio, vel quid sit, et an una ab alia differat.</i>
CAP. IX. <i>De materiali causa seu subiecto privilegii, seu cui possit concedi.</i>	CAP. XIX. <i>Nonnulla dubia circa confirmationem privilegiorum expediuntur.</i>
CAP. X. <i>Quodnam sit de facto subiectum privilegii quoad personam cui conceditur.</i>	

- CAP. XX. *An per innovationem privilegii confirmetur, vel denuo gratia concedatur.*
- CAP. XXI. *Utrum ad esse seu ad valorem vel fructum privilegii aliqua justa causa concessionis necessaria sit.*
- CAP. XXII. *Quos effectus habere possit privilegium, ut privilegium est.*
- CAP. XXIII. *Quem effectum possit habere privilegium, ut lex est.*
- CAP. XXIV. *Utrum ad privilegium ut lex est, et ad effectum ejus, sit necessaria promulgatio, vel quæ notitia sufficiat.*
- CAP. XXV. *Utrum privilegium nondum privilegiario notum, nec ab illo acceptatum, conferre illi possit aliquod jus.*
- CAP. XXVI. *An ubique possit quis licite suo privilegio uti, et præsertim extra territorium concedentis.*
- CAP. XXVII. *Quando privilegium quoad suos effectus restringendum sit ut odiosum, vel ut favorabile ampliandum.*
- CAP. XXVIII. *Quæ sint in restringendis vel extendendis privilegiis observanda.*
- CAP. XXIX. *Quibus modis privilegium per se finiatur, seu quasi ab intrinseco amittatur, et specialiter per temporis lapsum.*
- CAP. XXX. *Utrum cessante causa finali privilegii cesset privilegium et extinguatur.*
- CAP. XXXI. *Utrum privilegium expiret per mortem solam concedentis.*
- CAP. XXXII. *Quando de ratione formæ concessionis duratio privilegii limitatur ad vitam concedentis.*
- CAP. XXXIII. *De amissione privilegii per renuntiationem expressam.*
- CAP. XXXIV. *Utrum per non usum perdatur privilegium propter tacitam renuntiationem, vel propter alium titulum.*
- CAP. XXXV. *Quando et quomodo amittatur privilegium per contrarium usum.*
- CAP. XXXVI. *Quando et quomodo amittatur privilegium per illius abusum.*
- CAP. XXXVII. *An privilegium semel concessum revocari possit a concedente, vel ab aliquo alio.*
- CAP. XXXVIII. *Quibus modis soleat privilegium revocari.*
- CAP. XXXIX. *Quando censetur princeps tacite revocare privilegium contra illud operando.*
- CAP. XL. *Quando incipiat revocatio privilegii suum effectum sortiri.*

LIBER OCTAVUS.

DE

LEGE HUMANA FAVORABILI

SEU PRIVILEGIUM CONCEDENTE.

Quibus in locis agatur fuse de lege favorabili.—Distinximus in cap. 2 libri quinti legem humanam in odiosam et favorabilem, et in fine ejusdem capituli insinuavimus dupliciter dici posse legem favorabilem, generaliter, scilicet, et specialiter. Priori modo dicitur lex favorabilis, quæcumque lex justa quæ speciale gravamen non imponit, neque aliquod odium continet: nam his semotis, lex de se magna beneficia confert; nam illuminat, dirigit, et in officio continet; ideoque favorabilis censenda est, generali tamen appellatione, quia ex generali ratione justæ legis hoc habet, supposita prædicta negatione; et ideo de lege favorabili sub hac generali ratione nihil dicendum superest, nisi quod hic favor potest esse major et minor in diversis legibus pro materiariis et finium illarum diversitate. Sic enim leges directe intendentes commune bonum præferuntur legibus quæ commoditates singulorum privatorum continent; et quæ religionem fovent, his quæ de temporalibus disponunt, et sic de cæteris. Quomodo autem hæc proprietas, seu favor legis ad ejus interpretationem conferat, in lib. 5 dictum est. Posteriori seu speciali modo dicitur lex favorabilis, quæ specialem favorem aliquibus concedit, quæ nomine privilegii significari solet, quæ particularem requirit considerationem in hoc libro tradendam, quia habet proprium quemdam effectum legis non communem aliis, ratione cujus peculiaris species legis censetur, et aliquas habet proprietates quas explicare necesse est. Sunt autem de hac lege tituli de privilegiis in omnibus tomis juris canonici, ubi interpretes multa de hac materia disputant; in jure autem civili non invenio absolutum titulum de privilegiis, sed cum aliqua additione de privilegiis credi-

torum, et de privilegiis veteranorum, in Digesto novo. Et de privilegio fisci, vel dotis, vel variarum personarum, aut communitatum, in libris Codicis, quibus locis, et aliis multis, juris etiam civilis interpretes de hac materia tractant; et summistæ verb. *Privilegium*, et verb. *Gratia*. Theologi vero de illis ex professo non disputant, sed pauca per occasionem et succincte attingunt.

CAPUT I.

QUID PRIVILEGIUM SIT.

1. *De nomine privilegii.*—Circa nomen, oportet imprimis advertere privilegium duo includere et significare, scilicet, jus ipsum, seu gratiam concessam privilegiario, et mandatum ipsum vel instrumentum quo princeps concedit alicui specialem gratiam, quod interdum vocatur rescriptum, indultum, vel Bulla in canonicis privilegiis, quamvis hæc nomina latius habeant significatum, quia non tantum privilegia, sed etiam alii effectus per illa fieri possunt, ut infra dicam. Et facile fit transitus ab uno significato ad aliud, quia reputantur tanquam idem, quia unum est propter aliud, et se habent sicut signum et significatum. Nos ergo in præsentem proprie agimus de privilegio, ratione juris et gratiæ, quia est veluti substantia privilegii; simul autem de toto privilegio, quia agimus de illo quatenus est lex quædam humana quæ constituitur in genere signi, ut supra diximus.

2. *Non omne privilegium esse legem proprie, et in rigore sumptam.*—Secundo, supponendum est non omne privilegium esse legem proprie et in rigore sumptam, quia de ratione

- CAP. XX. *An per innovationem privilegii confirmetur, vel denuo gratia concedatur.*
- CAP. XXI. *Utrum ad esse seu ad valorem vel fructum privilegii aliqua justa causa concessionis necessaria sit.*
- CAP. XXII. *Quos effectus habere possit privilegium, ut privilegium est.*
- CAP. XXIII. *Quem effectum possit habere privilegium, ut lex est.*
- CAP. XXIV. *Utrum ad privilegium ut lex est, et ad effectum ejus, sit necessaria promulgatio, vel quæ notitia sufficiat.*
- CAP. XXV. *Utrum privilegium nondum privilegiario notum, nec ab illo acceptatum, conferre illi possit aliquod jus.*
- CAP. XXVI. *An ubique possit quis licite suo privilegio uti, et præsertim extra territorium concedentis.*
- CAP. XXVII. *Quando privilegium quoad suos effectus restringendum sit ut odiosum, vel ut favorabile ampliandum.*
- CAP. XXVIII. *Quæ sint in restringendis vel extendendis privilegiis observanda.*
- CAP. XXIX. *Quibus modis privilegium per se finiatur, seu quasi ab intrinseco amittatur, et specialiter per temporis lapsum.*
- CAP. XXX. *Utrum cessante causa finali privilegii cesset privilegium et extinguatur.*
- CAP. XXXI. *Utrum privilegium expiret per mortem solam concedentis.*
- CAP. XXXII. *Quando de ratione formæ concessionis duratio privilegii limitatur ad vitam concedentis.*
- CAP. XXXIII. *De amissione privilegii per renuntiationem expressam.*
- CAP. XXXIV. *Utrum per non usum perdatur privilegium propter tacitam renuntiationem, vel propter alium titulum.*
- CAP. XXXV. *Quando et quomodo amittatur privilegium per contrarium usum.*
- CAP. XXXVI. *Quando et quomodo amittatur privilegium per illius abusum.*
- CAP. XXXVII. *An privilegium semel concessum revocari possit a concedente, vel ab aliquo alio.*
- CAP. XXXVIII. *Quibus modis soleat privilegium revocari.*
- CAP. XXXIX. *Quando censetur princeps tacite revocare privilegium contra illud operando.*
- CAP. XL. *Quando incipiat revocatio privilegii suum effectum sortiri.*

LIBER OCTAVUS.

DE

LEGE HUMANA FAVORABILI

SEU PRIVILEGIUM CONCEDENTE.

Quibus in locis agatur fuse de lege favorabili.—Distinximus in cap. 2 libri quinti legem humanam in odiosam et favorabilem, et in fine ejusdem capituli insinuavimus dupliciter dici posse legem favorabilem, generaliter, scilicet, et specialiter. Priori modo dicitur lex favorabilis, quæcumque lex justa quæ speciale gravamen non imponit, neque aliquod odium continet: nam his semotis, lex de se magna beneficia confert; nam illuminat, dirigit, et in officio continet; ideoque favorabilis censenda est, generali tamen appellatione, quia ex generali ratione justæ legis hoc habet, supposita prædicta negatione; et ideo de lege favorabili sub hac generali ratione nihil dicendum superest, nisi quod hic favor potest esse major et minor in diversis legibus pro materiariis et finium illarum diversitate. Sic enim leges directe intendentes commune bonum præferuntur legibus quæ commoditates singulorum privatorum continent; et quæ religionem fovent, his quæ de temporalibus disponunt, et sic de cæteris. Quomodo autem hæc proprietas, seu favor legis ad ejus interpretationem conferat, in lib. 5 dictum est. Posteriori seu speciali modo dicitur lex favorabilis, quæ specialem favorem aliquibus concedit, quæ nomine privilegii significari solet, quæ particularem requirit considerationem in hoc libro tradendam, quia habet proprium quemdam effectum legis non communem aliis, ratione cujus peculiaris species legis censetur, et aliquas habet proprietates quas explicare necesse est. Sunt autem de hac lege tituli de privilegiis in omnibus tomis juris canonici, ubi interpretes multa de hac materia disputant; in jure autem civili non invenio absolutum titulum de privilegiis, sed cum aliqua additione de privilegiis credi-

torum, et de privilegiis veteranorum, in Digesto novo. Et de privilegio fisci, vel dotis, vel variarum personarum, aut communitatum, in libris Codicis, quibus locis, et aliis multis, juris etiam civilis interpretes de hac materia tractant; et summistæ verb. *Privilegium*, et verb. *Gratia*. Theologi vero de illis ex professo non disputant, sed pauca per occasionem et succincte attingunt.

CAPUT I.

QUID PRIVILEGIUM SIT.

1. *De nomine privilegii.*—Circa nomen, oportet imprimis advertere privilegium duo includere et significare, scilicet, jus ipsum, seu gratiam concessam privilegiario, et mandatum ipsum vel instrumentum quo princeps concedit alicui specialem gratiam, quod interdum vocatur rescriptum, indultum, vel Bulla in canonicis privilegiis, quamvis hæc nomina latius habeant significatum, quia non tantum privilegia, sed etiam alii effectus per illa fieri possunt, ut infra dicam. Et facile fit transitus ab uno significato ad aliud, quia reputantur tanquam idem, quia unum est propter aliud, et se habent sicut signum et significatum. Nos ergo in præsentem proprie agimus de privilegio, ratione juris et gratiæ, quia est veluti substantia privilegii; simul autem de toto privilegio, quia agimus de illo quatenus est lex quædam humana quæ constituitur in genere signi, ut supra diximus.

2. *Non omne privilegium esse legem proprie, et in rigore sumptam.*—Secundo, supponendum est non omne privilegium esse legem proprie et in rigore sumptam, quia de ratione